

Verkenning Jeugddata

Raadpleging van jeugdonderzoekers met
betrekking tot hun datawensen

Henk Vinken

Verkenning Jeugddata

Raadpleging van jeugdonderzoekers met
betrekking tot hun datawensen

Henk Vinken

Den Haag, september 2009

2009 DANS

© Some rights reserved.

Usage and distribution of this work is defined in the Creative Commons Attribution-Non-Commercial-Share Alike 3.0 Netherlands License. To view a copy of this licence, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/deed.nl>.

DANS – Data Archiving and Networked Services

Postbus 93067

2509 AB Den Haag

T 070 3494450

F 070 3494451

info@dans.knaw.nl

www.dans.knaw.nl

ISBN 978-94-90531-01-0

Vormgeving: Ellen Bouma, Alkmaar

Druk: Bejo druk & print, Alkmaar

Inhoud

Inleiding	5
Alleen nog interventieonderzoek?	6
Netwerken van academisch jeugdonderzoek	8
Jeugdonderzoek buiten de universiteit	9
Verenging van het jeugdonderzoek	10
Aanpak	11
Impressies	13
Ruimte voor fundamenteel cohortonderzoek	13
Dynamische paneldata	14
Kunnen koppelen en combineren	17
Inzicht in wie wat doet	18
Hulp bij databeleid	20
Community building	22
Kerndilemma	25
Op weg naar een Portaal Jeugddata	29
Conclusies verkenning	30
Waarom een Portaal Jeugddata?	31
Kwaliteit heeft prioriteit	32
Draagvlak en stuwkracht	33

Inleiding

Jeugd heeft nu veel aandacht in wetenschap, overheidsbeleid en samenleving. Er wordt veel jeugdonderzoek, landelijk en regionaal, gedaan door diverse onderzoeksinstituten en universiteiten. Er is tot op heden echter weinig systematisch inzicht in aard en kwaliteit van dit jeugdonderzoek en van de onderliggende onderzoeksgegevens. Op dit moment is er ook geen centrale bewaarplaats van onderzoeksgegevens van het fundamenteel-wetenschappelijke en meer beleidsmatig georiënteerde jeugdonderzoek. Ook is weinig bekend over de wensen van hergebruikers van deze gegevens en over de mate waarin jeugdonderzoekers behoefte hebben aan datadiensten (van welke aard dan ook). DANS, Data Archiving and Networked Services, heeft daarom in de eerste helft van 2009 een dataverkenning Jeugd laten uitvoeren om deze inzichten te verkrijgen. Daarbij is nagegaan welke behoeften onderzoekers hebben bij het verzamelen, opslaan en beschikbaar stellen van jeugdonderzoeksgegevens in Nederland, en welke rol zij hierbij zien voor DANS. De verkenning brengt de eventuele problemen en mogelijke oplossingsrichtingen in beeld die van belang zijn voor dataproducent, databewaarplaats en dataconsument.

Alleen nog interventieonderzoek?

De toegenomen (onderzoeksmatige) aandacht voor jeugd is zeker sterker zichtbaar sinds het aantreden van het kabinet Balkenende IV, begin 2007. Er is voor het eerst een minister die zich speciaal met jeugd en gezin bezig is gaan houden. Bijna tegelijkertijd ontstaat het Nji, het Nederlands Jeugdinstituut, een instituut ontstaan uit het voormalige Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW), met name uit NIZW Jeugd en de afdeling Jeugd van het NIZW International Centre. Het Nji wordt vooral financieel ondersteund door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en (daarbinnen) het programmaministerie van Jeugd en Gezin. Het Nji en dan daarbinnen weer het Kenniscentrum wil vooral kennis verzamelen, valideren, verrijken en verspreiden. Het gaat dan om kennis voor professionals op het terrein van jeugd en opvoeding. Het Nji maakt kennis beschikbaar voor de praktijk, maar wil ook kennis genereren. Kernfocus is gelegd op kennis over de effectiviteit van werkwijzen, programma's en instrumenten in de jeugdzorg en de jeugdhulpverlening (en het onderwijs voor zover die sector raakt aan de welzijnssector, denk aan de brede-schoolontwikkeling).¹ Het gaat dan niet alleen om praktijkrelevante maar dus ook om *evidence-based* kennis over de hulp aan jongeren met problemen met opgroeien en ouders met problemen met opvoeden. Goede instrumenten en effectieve interventies voor voorkomende risico's en problemen bij jongeren en opvoeders staan dus centraal in de kennisuitwisseling. Het Kenniscentrum ontsluit de kennis via de website van het Nji, via (elektronische) nieuwsbrieven, via een kwartaalblad (Jeugd en Co Kennis), via dossiers, databanken, en via kenniskringen en vele congressen.² Het Nji geeft dus vooral zicht op praktijkgericht jeugdonderzoek in Nederland. De achterliggende onderzoeksgegevens van dit jeugdonderzoek zijn niet via het Nji of de databanken van het Nji beschikbaar. De databank NOJO, Nederlands Onderzoek

¹ De brede school is een samenwerkingsverband tussen partijen die zich bezighouden met opgroeiende kinderen. Doel van het samenwerkingsverband is de ontwikkelingskansen van de kinderen te vergroten. Een ander doel kan zijn een doorlopende, en op elkaar aansluitende opvang te bieden. Onderwijs, kinderopvang, welzijn, peuterspeelzaal, sport, cultuur, bibliotheek en andere instellingen kunnen onderdeel van de brede school zijn. Zie: <http://www.bredeschool.nl>

² Zie www.nji.nl. Zie ook het dossier jeugdinterventies via www.jeugdinterventies.nl.

Jeugd en Opvoeding, van het Nji geeft niet meer maar ook niet minder dan een gedetailleerd overzicht van het afgesloten en lopende jeugdonderzoek, ongeveer in de stijl van de reeks jeugdonderzoekspublikaties van het voormalige SWIDOC, het Sociaal-Wetenschappelijk Informatie- en DOcumentatieCentrum.³

Het Nji heeft een centrale plek gekregen in het jeugdonderzoek, ook door het overkoepelende programma uit 2007 (herzien in september 2008) voor de jeugdsector 'Zorg voor Jeugd' van onderzoeksfinancier ZonMW, de Nederlandse organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie. Ook in dit programma staat de kennisontwikkeling van professionals centraal, dit maal om de psychische en sociale ontwikkeling van kinderen en jongeren te bevorderen en veilig te stellen daar waar deze ontwikkeling wordt bedreigd. In het programma werkt behalve het Nji ook het RIVM, Centrum voor Jeugdgezondheid samen met ZonMW. Het programma van 36 miljoen euro voor de periode 2007-2013 is sterk gefocust op kennis over effectieve en efficiënte interventies, wat ook moge blijken uit de ondertitel van het centrale programmadocument 'Zorg voor Jeugd: weten wat werkt'.⁴ Interventieonderzoek heeft niet alleen de hoogste prioriteit, maar is de enige prioriteit. "Onderzoek naar onderliggende mechanismen en algemene tendensen vallen in principe buiten het programma" (Zorg voor Jeugd, 2008: 29). Het programma stelt dat via NWO, Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijke Onderzoek, ruimte is voor al het niet op interventies gerichte jeugdonderzoek via een programmaliijn Jeugd en Gezin binnen het thema Levensloop van NWO. Op dit moment (juni 2009) is echter nog niet duidelijk hoe dit vorm krijgt.⁵

3 Zie de reeksen 'Jeugdonderzoek: een inventarisatie van in Nederland lopend en afgesloten jeugdonderzoek...' van het Swidoc in Amsterdam en van de hand van J.C.M.L. Didde (1988, '...over de jaren 1982-1987'; 1990, '...over de jaren 1988-1989'; 1992, '...over de jaren 1990-1991') en van E.M.S Dijk (1995; '...over de jaren 1992-1994).

4 Zie <http://www.zonmw.nl/nl/onderwerpen/alle-programma-s/zorg-voor-jeugd/programma/>.

5 Een query op de NWO-site naar de aangekondigde programmaliijn (gestart op april 2007, aldus ZonMW in het genoemde document 'Zorg voor Jeugd') levert geen relevante treffers op (bezoek 23 juni 2009).

Netwerken van academisch jeugdonderzoek

Met de toenemende aandacht voor jeugd is er dus ook een toenemende thematische en disciplinaire versmalling in het jeugdonderzoek opgetreden. Dat terwijl er talrijke universitaire onderzoeksgroepen en individuele onderzoekers aan Nederlandse universiteiten actief zijn in het jeugdonderzoek die zich niet primair met de professionele praktijk van de jeugdzorg en jeugdhulpverlening en/of met interventies in deze sectoren bezighouden. Velen van hen zijn tot op heden nog verenigd in de interuniversitaire onderzoeksschool ISED, Institute for the Study of Education and Human Development, waarvan de Universiteit Leiden penvoerder is.⁶ Een groep van meer dan 270 hoogleraren, docenten, post-docs en promovendi, verspreid over zes verschillende universiteiten in Nederland, produceren onderzoeksdata in het domein van de kinderen jeugdstudies, ontwikkelingspsychologie, orthopedagogiek, gezinspedagogiek, en onderwijskunde. Ook werken diverse universitaire onderzoeksgroepen samen in grootschalige onderzoeksprojecten rondom jeugd. Een voorbeeld is het project TRAILS, TRacking Adolescents' Individual Lives Survey, waarin de lichamelijke, sociale en geestelijke ontwikkeling van jongeren in Noord-Nederland herhaaldelijk gemeten wordt en waarbij diverse universiteiten en ook niet-universitaire groepen betrokken zijn. Vanuit een breder perspectief raken onderzoekers op het terrein van levenslopen en familierelaties aan het thema jeugd. Voortbouwend op een meer sociologische invalshoek wordt bijvoorbeeld in de NKSP, de Netherlands' Kinship Panel Study, geregistreerd wat de effecten zijn als jongeren met het voortschrijden van hun leeftijd in verschillende sociale netwerken terechtkomen.⁷ In een gerelateerd NWO-project, getiteld BKF of de Bindende Kracht van Familierelaties, wordt bijvoorbeeld met behulp van NKPS-data nagegaan hoe de ouder-kindrelatie – gezien door een gezinssociologische bril – gedurende de levensloop verandert. Deze onderzoeken zijn niet gestart of opgezet als jeugdonderzoek, maar nemen jeugd wel als een belangrijk vergelijkend object van onderzoek. Ook breder, maar al wat ouder, is het WIL-project, het project Wendingen

⁶ Zie www.ised.nl.

⁷ Zie www.nkps.nl.

in de Levensloop, van de Universiteit Utrecht, dat zich wel specifiek op verschillende cohorten jongeren in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw richt. Dit project heeft een grote *spin-off* gehad richting meer recente onderzoeken die delen van het meetinstrumentarium hebben overgenomen.

Jeugdonderzoek buiten de universiteit

Behalve universitaire onderzoeksgroepen zijn ook onderzoeksinstituten van de landelijke overheid zoals het CBS, het Centraal Bureau voor de Statistiek, en het SCP, het Sociaal en Cultureel Planbureau, actief op het gebied van jeugdonderzoek. Het CBS is de basisleverancier van de landelijke Jeugdmonitor, een initiatief dat nu gedragen wordt door het programmaministerie van Jeugd en Gezin.⁸ De Jeugdmonitor is een samenvatting van vooral administratieve informatie over de situatie van de jeugd in Nederland. Het is bedoeld voor beleidsmakers op verschillende overheidsniveaus en biedt een via het CBS-programma StatLine raadpleegbare database.⁹ Het SCP is zich sinds kort in samenwerking met andere instituten en met universiteiten gaan richten op vier jeugdthema's: opvoeding in gezinnen, maatschappelijke participatie, psychosociale gezondheid en het gebruik van jeugdzorg.¹⁰

Ook houden vele verschillende onderzoekers bij instituten voor beleidsonderzoek zich bezig met jeugdonderzoek. Het Verweij-Jonker Instituut in Utrecht, het Centrum Jeugdgezondheid van het RIVM in Bilthoven, TNO Jeugd en Gezondheid in Leiden, het Trimbosinstituut in Utrecht, het ITS van de Radboud Universiteit in Nijmegen samen met het SCO-Kohnstaminstituut van de Universiteit van Amsterdam, zijn slechts een greep uit de reeks instituten die zich in Nederland gericht met jeugdonderzoek bezighouden en zich op dit terrein profileren. Ook werken sommige van deze instituten (vooral die met directe links met universiteiten) samen in grootschalig en langer lopend onderzoek. Een voorbeeld is COOL, CohortOnderzoek OnderwijsLoopbanen, een

⁸ Zie <http://jeugdmonitor.cbs.nl>.

⁹ Zie <http://jeugdstatline.cbs.nl/jeugdmonitor/>.

¹⁰ Zie http://www.scp.nl/Onderwerp/J_t_m_O/Jeugd_Gezin.

landelijk onderzoek naar de ontwikkeling van leerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs (voorheen vooral in het basisonderwijs, via het PRIMA-onderzoek). In COOL participeren onder andere het ITS in Nijmegen en het SCO-Kohnstamminstituut in Amsterdam.

Tot slot is er een groeiend aantal lectoraten aan hogescholen in Nederland die zich breed richten op jeugdvaartstukken, onder andere aan de Haagse Hogeschool (Jeugd en Opvoeding) en aan de Hogeschool Rotterdam (Opgroeien in de Stad).¹¹ In lectoraten wordt veelal praktijkonderzoek gedaan, dat wil zeggen onderzoek dat dicht bij de lokale praktijk aansluit en ook betekenis heeft voor de beroepspraktijk van de aan het lectoraat verbonden professionals (vooral docenten in het hbo, maar ook hulpverleners uit de lokale jeugdzorg).

Verenging van het jeugdonderzoek

Het bovenstaande biedt een eerste, niet als uitputtend bedoeld beeld van het jeugdonderzoeksveld. Wat opvalt is de sterke positie van onderzoek vanuit een (ontwikkeling)psychologische invalshoek, de sterke nadruk op geestelijke en lichamelijke gezondheidsproblematieken, en de relatief recente verenging van het jeugdonderzoek tot het monitoren van de effectiviteit en efficiëntie van interventies van professionals zodra jeugd of ouders problemen hebben met opgroeien of opvoeden.

¹¹ Naast de vele lectoraten in de domeinen leren en opvoeden.

Aanpak

In de periode februari-juni 2009 is een aantal gesprekken gevoerd met verschillende vertegenwoordigers van jeugdinformatediensten, onderzoeksinstellingen en koepels van onderzoeksinstituten.¹² Leidraad bij de gesprekken was een lijst met een achttal breed geformuleerde vragensets. De sets bevatten vragen over de jeugdonderzoeksgegevens die instellingen produceren en van derden gebruiken, vragen over beleid of protocollen die er bij instellingen zijn om onderzoeksdata publiekelijk beschikbaar te stellen en te delen, vragen over de behoefte aan verrijking van jeugdonderzoek met data van derden, vragen over de bereidheid eigen gegevens centraal te archiveren, openbaar te maken en te delen met anderen, vragen over de voor- en nadelen als jeugdonderzoeksgegevens centraal beschikbaar komen, over de rol die DANS idealiter voor de

¹² Veelal in persoon en/of via email is gecommuniceerd met (in alfabetische volgorde) Gert van den Berg (NJI, Nederlands Jeugdinstituut); Dorret Boomsma (Vrije Universiteit); Walter Bien (DJI, Deutsches Jugendinstitut); Henk Dekker (Universiteit Leiden); Manuela du Bois-Reymond (Universiteit Leiden); Ninette van Hasselt (Trimbos Instituut); Jan van der Linden (EIM, Onderzoek voor Bedrijf en Beleid), Wim Meeus (Universiteit Utrecht); Yvonne Prince (EIM; VBO, Vereniging Beleidsonderzoek); Jaap Roeleveld (SCO-Kohnstamm instituut, Universiteit van Amsterdam); Bas Tierolf (Verwey-Jonker instituut); Paul Vedder (Universiteit Leiden); Nicole Vettenburg (JOP, Jeugdonderzoeksplatform Vlaanderen); Joke van Wieringen (RIVM/Centrum Jeugdgezondheid) en Elke Zeijl (SCP, Sociaal en Cultureel Planbureau).

instelling kan spelen in het archiveringsbeleid en bij het openbaar maken van gegevens en tot slot vragen over de wenselijkheid van en bijdragen aan een Portaal Jeugddata.

Niet alle vragen werden in alle gesprekken behandeld. Bijvoorbeeld in een gesprek met bestuursleden van de Vereniging voor Beleidsonderzoek (VBO) werd vooral ingezoomd op de wenselijkheid en haalbaarheid van de ontwikkeling van centraal beleid rondom het archiveren en toegankelijk maken van jeugdonderzoeksdata bij instituten voor beleidsonderzoek en op de rol die DANS voor instituten aangesloten bij de VBO zou kunnen spelen.

Het navolgende is geen verslag van alle antwoorden per vraag, maar bevat een geaggregeerde impressie van de antwoorden op alle vragen. Na de weergave van wat kan worden gezien als het kerndilemma bij het faciliteren van jeugdonderzoekers wordt bezien wat er nodig is om te komen tot een Portaal Jeugddata.

Deze verkenning pretendeert niet volledig te zijn in het beeld dat leeft onder de gemeenschap van jeugdonderzoekers in Nederland. Daarvoor zijn niet alle gesprekken van voldoende reikwijdte en diepgang geweest (met sommigen is slechts kort gecommuniceerd en/of via email informatie uitgewisseld) en zijn niet alle partijen in het jeugdonderzoeksveld via gesprekken bereikt. Zo blijft het zicht op de positie van de verschillende disciplines binnen het Nederlandse jeugdonderzoek onderbelicht. Ook is er onvoldoende zicht op de plaats die onderzoeksfinanciers in Nederland in het geheel innemen (denk aan het Ministerie van Jeugd en Gezin, aan ZonMW of NWO).

Impressies

Ruimte voor fundamenteel cohortonderzoek

Onder de onderzoeksinstituten wordt breed ingespeeld op de trend naar het hoger agenderen van onderzoek naar effectiviteit en *best practices* van campagnes en interventies bij jeugdproblematieken, (geestelijke) gezondheid, middelengebruik en ander problematisch gedrag. Ook onder beleidsonderzoekers wordt deze trend, zij het niet zonder aarzelen, onderkend. Onderzoekers die tamelijk actief in deze trend meegaan, geven aan dat jeugdonderzoek naar de fundamenteen, juist naar de algemene mechanismen en tendensen die onderliggend zijn voor de problemen waarmee beleidsmakers en onderzoekers nu vooral bezig zijn grotere onderzoeksmatige aandacht verdient. Die aandacht kan aansluiten bij cohortonderzoek dat gaat over loopbanen in onderwijs en arbeid, over levensloopkeuzes die kansrijke sociale netwerken in beeld brengen, over gedragsbepalende oriëntaties op de eigen toekomst, de eigen leefwereld en de wereld in bredere zin (inclusief de politieke omgeving, de multiculturele samenleving, Europa als studie-/arbeidsmarkt, etc.). De trend naar een sterke focus in het actuele jeugdonderzoek in Nederland op interventies in de jeugdzorg en jeugdhulpverlening, op de monitoring van vooral ontwikkelingspsychologische problemen, en op het

genereren van data voor elektronische kind-/jeugd dossiers wordt met zorg gezien.¹³

Dynamische paneldata

De onderzoekers die voor deze verkenning gesproken zijn, produceren en gebruiken veel survey-data, vaak op basis van landelijk dekkende, maar soms ook wel alleen regionaal relevante steekproeven. In enkele gevallen worden gegevens over individuele *cases* aangevuld met (administratieve) data op wijk- of gemeenteniveau. In sommige gevallen wordt de aandacht vooral op kwalitatieve data gelegd en dan gaat het bijvoorbeeld om diepte-interviews over individuele levensgeschiedenissen.¹⁴ In veel gevallen zijn de onderzoekers zelf of collega's in hun instituut bezig met onderzoek dat in een internationaal verband is gestart of navolging heeft gekregen. In alle gevallen hebben onderzoekers eerder gebruik gemaakt van diensten van DANS, variërend van het raadplegen van de DANS-archieven, het downloaden van data tot het in overleg met DANS aanleveren van gegevens.

Een veelgenoemde wens is dat een archief met gegevens uit jeugdonderzoek actueel en dynamisch is, dat wil zeggen dat de data niet te oud zijn en dat de data eenvoudig onderling koppelbaar zijn. DANS heeft bij enkele gesprekspartner nog te veel het imago van een 'datakerkhof', een imago dat eerder geassocieerd werd met het Steinmetzarchief. In hoeverre dat beeld past bij onderzoekers die weinig gebruikmaken van de actuele DANS-diensten is niet duidelijk. De les is wel dat data in het

13 In Duitsland en Vlaanderen zijn respectievelijk het DJI, Deutsche Jugendinstitut, en JOP, Jeugdonderzoeksplatform, sterker gericht op het agenderen van onderzoek naar bredere maatschappelijke vraagstukken en fundamentele mechanismen. Het DJI investeert fors in een eigen onderzoeksprogrammering op dit gebied. Vergeleken met het DJI functioneert het Nji in het jeugdonderzoek meer als een informatiedienst dan als een actief programmerende partij.

14 Bij sommige onderzoekers leeft het misverstand dat zij deze data niet bij DANS kunnen deponeren, c.q. het weinig zin heeft deze te deponeren vanwege de aard van de data. Dat heeft deels met het beeld te maken als zou DANS vooral een kwantitatief dataarchief willen op- en uitbouwen. Voor een ander deel heeft dat te maken met het idee bij de onderzoekers als zouden anderen hun data niet goed genoeg kunnen doorgronden.

archief zoveel mogelijk uit recent onderzoek moeten komen en dat deze data en de aan data gerelateerde diensten helderder gecommuniceerd moeten worden naar de gemeenschap van jeugdonderzoekers.

Onder de onderzoekers leeft geen specifieke wens voor data van een bepaald niveau: individueel, meso, of macro. De indruk bestaat dat alle typen data goed zijn en dat de keuze voor het ene of andere type sterk afhangt van de vraagstelling waarmee deze onderzoekers bezig zijn en waarmee zij naar een archief als DANS kijken. Er is wel een voorkeur voor data die goed herbruikbaar, dat wil zeggen op eigen wijze, afhankelijk van de eigen vraagstelling heranalyseerbaar is. Administratieve data uit bij voorbeeld de landelijke jeugdmonitor wordt in dit verband niet hoog geprioriteerd. Dat geldt nog minder voor regionale of lokale monitor-data. Een enkele (beleids)onderzoeker heeft de wens geuit om via DANS de mogelijkheid te hebben eigen data te verrijken met basisgegevens (demografische samenstelling, veiligheidsindicatoren, etc.) op wijk- en gemeenteniveau. Breder gedeeld is de gedachte dat naarmate de data op een hoger niveau geaggregeerd zijn er een grotere bereidheid is bij onderzoekers om die data ook bij DANS te archiveren. Het archiveren van individuele data vindt men vanwege privacygevoeligheden niet gemakkelijk. Het anonimiseren van dergelijke data kost dan weer tijd en dus geld. De kans dat hierop inzet wordt gepleegd, puur en alleen voor de archivering bij DANS, wordt niet hoog ingeschat. Het zijn ook juist de instituten die individuele data over (de effectiviteit van interventies en campagnes met betrekking tot) probleemgedrag verzamelen via de zo actuele monitors en elektronische (kind)dossiers die het minst genegen zijn om hun data als geschikt voor archivering aan te merken of zelfs maar om de discussie hierover aan te gaan. De verschillende instituten wijzen vooral naar elkaar als het gaat om een leidende rol in het debat over het ontsluiten en beschikbaar stellen van de data voor (wetenschappelijk) onderzoek. Zij beroepen zich vaak op hun bijzondere positie als instituten die in de implementatiefase van onderzoek verkeren (wat werkt wel, wat niet; welke nieuwe interventies zijn er mogelijk, werken wel, werken niet) en die derhalve in hun missie geen ruimte hebben gedefinieerd voor data-disseminatie.

Een vraag die ook is opgeworpen is of gearchiveerde data eigenlijk vooral, zo niet alleen interessant zijn voor onderzoekers die hun werk baseren op trenddata, zoals de gebruikers van het NKO, Nationaal Kiesonderzoek, of onderzoekers die wachten op nieuwe cijfers over beroepsstatussen, onderzoekers kortom die graag gebruikmaken van beschrijvende databestanden. De vraag is of onderzoekers die meer zien in longitudinale databestanden, zoals paneldata, ook met een archief bediend kunnen worden. In de gedragswetenschappen, ook die betrekking hebben op jeugd, wordt in toenemende mate gewerkt met rijke panel- en longitudinale databestanden. Er wordt impliciet verwacht dat DANS wat focus, acquisitie en dienstverlening betreft in deze trend meegaat. Meer, actuele en rijke jeugdpaneldata in plaats van data van losstaande, 'one shot'-surveys, lijkt daarmee een voorkeur te hebben onder de academische onderzoekers. Een enkele onderzoeker uit de universitaire wereld pleit voor een focus op academisch, fundamenteel onderzoek en het lager prioriteren van (interventie-)onderzoek uit het veld van het beleidsonderzoek. Deze mening wordt niet breed gedeeld, deels omdat ook academische onderzoekers inzien dat menig opdrachtonderzoeker sterk theoretisch gefundeerd onderzoek doet. Het valt ook op dat zij in toenemende mate samenwerken met partijen uit het opdrachtonderzoek.

Ook onder beleidsonderzoekers is er een voorkeur voor een archief met meerjarige, grootschalige paneldata, mits die vergezeld worden door een gedegen documentatie. Deze onderzoekers maken voor hun eigen onderzoek altijd een kosten-batenanalyse: ze moeten voldoende financiële middelen hebben om de eigen data toegankelijk te maken, te documenteren en te ontsluiten. Daarbij komt dat zij toestemming moeten hebben van hun opdrachtgevers/klanten om de data die zij in hun opdracht verzameld hebben ook openbaar te maken. Ook wijzen zij erop dat juist het documenteren en ontsluiten gekwalificeerd personeel vergt en niet kan worden toevertrouwd aan elke willekeurige onderzoeker. Hier komt bij dat als opdrachtonderzoekers verwachten dat zij na afronding van hun onderzoek ook weer vervolprojecten kunnen verkrijgen, zij eerder geneigd zijn om te investeren in het documenteren van hun onderzoek. Hebben zij dit vooruitzicht niet, dan zullen zij hoogstwaarschijnlijk

nauwelijks moeite doen om de eigen data gedegen te beschrijven of te bewaren. Dit pleit ervoor dat onderzoeksfinanciers vereisen dat de data goed gedocumenteerd en gearchiveerd worden.

Kunnen koppelen en combineren

Er is ook een voorkeur geuit om zelf met eigen onderzoek bij gearchiveerd maar nog lopend onderzoek aan te sluiten. Mocht een archief een voldoende actueel beeld schetsen van het lopende jeugdonderzoek dan is het voorstelbaar dat onderzoekers interesse tonen om aan te sluiten bij dit 'onderzoek in ontwikkeling'. Bijvoorbeeld door in vervolgfases van dit onderzoek eigen extra vragen mee te laten lopen. Op deze wijze zou voor redelijk beperkte kosten een extra dimensie aan het eigen onderzoek kunnen worden toegevoegd. Er is gesignaleerd dat onderzoeksbudgetten mogelijk in de loop van de komende jaren een dalende trend laten zien. Door het bundelen van krachten, bijvoorbeeld via samenwerking en meer concreet het aansluiten bij lopende onderzoeken, zouden de negatieve effecten van een dergelijke budgettaire daling kunnen worden gekeerd. Om de krachten op deze wijze te kunnen bundelen moeten de data die zijn gearchiveerd wel zeer gedetailleerd zijn beschreven, inclusief codeboeken en schaalconstructies maar ook contactgegevens van betrokken onderzoekers.

Een hieraan gerelateerde analyse gaat uit van 'slimme, gecombineerde databestanden'. Het recent opnieuw door NWO gesubsidieerde HBSC, Health Behaviour in School-aged Children (subsidie voor derde wave in 2009, na twee eerdere in 2001 en 2005), dat onderdeel uitmaakt van een internationaal vergelijkende studie, zou gekoppeld kunnen worden aan studies uit het recente verleden die op onderdelen een zelfde meetinstrumentarium bevatten. Te denken valt aan onderzoeken rondom jeugd uit het begin van de jaren negentig. Idealiter zouden dan ook nog contextuele data aan het gekoppelde bestand geplakt kunnen worden, bijvoorbeeld data die voor elk moment van meting relevante informatie geven over gebeurtenissen in een bepaalde gemeente, die mogelijk

effect hebben op houdingen en keuzes van jongeren. (Te denken valt aan gegevens op diverse niveaus boven het individuele en die in te zetten zijn voor diverse multi-level analyses.) Uiteraard vergt dit een forse personele inspanning, maar mochten dergelijke nieuwe, gelinkte datasets ontstaan, dan lijkt daarvoor bij hergebruikers-onderzoekers zeker belangstelling te bestaan.

Sommige onderzoekers, zoals die aan het SCO-Kohnstamm Instituut, nemen al initiatieven om hun data over individuele leerlingen te koppelen aan schooldata die via het CBS beschikbaar zijn. Dit dient ook het doel om leerlingen te traceren die buiten het gezichtsveld van het onderzoek vallen. Sommige anderen doen dit door het koppelen van lokaal veldwerk aan lokale administratieve data of data van opnieuw het CBS over wijk- en stadsdeelkenmerken. Voor de meeste anderen is het koppelen en combineren van databestanden nog een wensdroom die zij graag in de nabije toekomst met hulp van DANS zouden willen realiseren.

Inzicht in wie wat doet

De meeste onderzoekers noemen het zicht krijgen op wat er al aan kennis is en dus op de hiaten in kennis in het jeugdonderzoek als een van de waardevolle kanten van een actueel, dynamisch en goeddekkend (panel) data-archief. DANS wordt gezien als een informatiebron door de meeste onderzoekers, pas in de tweede plaats (en volgens sommigen eigenlijk helemaal niet) als dataverrijker.

Vooraf vanuit de opdrachtzoekers komt de analyse dat een actueel en dynamisch data-archief van grote betekenis kan zijn bij de opstartfasen van onderzoek. Bij het maken van onderzoeksvorstellen tot en met het inrichten van nieuwe dataverzamelingen rondes kan een dergelijk data-archief van groot belang zijn. In een onderzoeksofferte moet vaak aan de opdrachtgever helder gemaakt worden wat de onderzoekstraditie op een bepaald terrein is, hoe in die traditie zaken geconceptualiseerd worden, wat de gangbare aanpak is en wat de bestaande bevindingen zijn. Vervolgens kan een voorgesteld onderzoek hier al dan niet gemotiveerd van afwijken, hierop aanvulling voorstellen en zich al dan niet als

innovatief onderscheiden van voorgangers. Een snel en breed inzicht in de bestaande onderzoeken via een archief biedt hiertoe betere kansen. Bovendien biedt een goed data-archief ook kansen in latere fasen van het onderzoek, bij voorbeeld bij het efficiënt inrichten van een dataverzamingsfase als gebruik gemaakt kan worden van gevalideerde meetinstrumenten – mits goed gedocumenteerd – uit eerder onderzoek. Het ‘wiel’ hoeft dan niet opnieuw uitgevonden te worden. De kans op dubbel werk en dus doublures wordt zo kleiner.

Ook vanuit universitaire kring wordt op doublures gewezen, zij het vanuit een geheel ander perspectief. Niet onderschat moet worden dat universitaire onderzoekers die leiding geven aan grotere onderzoeksteams en die veel tijd en energie hebben besteed aan het samenstellen van hun datasets ook graag hun eigen onderzoeksgroep beschermen, mensen uit hun eigen team voorrang willen geven bij publicaties over bepaalde thema’s en dus willen weten wat anderen met de data van plan zijn. Ook wil men dit zicht hebben om zo ongewenste doublures te voorkomen, er met andere woorden voor zorgen dat anderen c.q. buitenstaanders niet over een onderwerp publiceren waar zij zich zelf (of hun team, en dan met name promovendi binnen het team) op willen profileren. Als data door deze onderzoekers beschikbaar gesteld en gedeeld worden dan zal een publicatieprotocol van actueel belang zijn. Met het protocol wordt het behoud van het eerste recht van publicatie en het verkrijgen van een overzicht van publicaties met de data beoogd, maar ook wordt zo voorzien in afspraken over co-auteurschappen na gebruik van de data. Samenwerking en het verlenen van toegang tot de data moet in de competitieve wereld van het academisch onderzoek worden beloond met een co-auteurschap, aldus een informant.

Een andere informant, ook uit de academische kring, is het hier evident mee oneens en neemt een diametraal tegengestelde positie in. Het is juist prima als anderen snel van de data gebruik kunnen maken, ook al is dat voor vergelijkbare publicaties als voorbereid worden in het oorspronkelijke onderzoeksteam, aldus deze informant. Het kan extra duiding aan de data geven, het kan commentaar opleveren over gebruikte theorieën, methodes en instrumenten, en het kan zo aan de ontwikkeling van een onderzoeksveld majeure vooruitgang bieden. Alles in de

wetenschap draait om de confrontatie van verschillende visies op een zelfde onderwerp. We raken hier aan een kerndilemma in het wetenschappelijk onderzoek, zoals we in de volgende paragraaf nog nader uiteen zullen zetten.

Hoewel deze discussie voor een belangrijke mate raakt aan kernaspecten van het wetenschapsbedrijf als controleerbaarheid, repliceerbaarheid en vergelijking, zijn deze in de dagelijkse werkelijkheid van gering belang. Vooral laag op de agenda staan verificatie en vergelijking. Er is niet veel belangstelling onder de hergebruikers-onderzoekers om bestaande gegevens te verifiëren dan wel om het eigen onderzoek met voorgaande onderzoeken te vergelijken. Vooral academische onderzoekers noemen de waarde van repliceerbaarheid en controleerbaarheid wel en benadrukken dat juist hierom onderzoekers zich verplicht zouden moeten voelen hun data ter beschikking te stellen. Of zij zelf ook data van anderen uit het DANS-archief gebruiken om stellingen van anderen te controleren of schaalconstructies van ander onderzoekers te repliceren is niet geheel duidelijk geworden. De enkelen die hiernaar gevraagd zijn, reageerden negatief: zij deden dit feitelijk nooit.¹⁵

Hulp bij databeleid

Alle onderzoekers stellen ondersteuning door DANS op prijs. Enkelen waren al op de hoogte van de mogelijkheid om een bescheiden subsidie te krijgen van DANS om de eigen data te documenteren, zonodig te harmoniseren en aan te bieden. Zodra diegenen die dit nog niet wisten hiervan op de hoogte werden gebracht is met grote instemming gereageerd en lijkt het erop dat bijna alle onderzoekers van deze geste gebruik zouden willen maken.

Voor zover in detail kon worden nagegaan heeft geen enkele onderzoeker en geen van de onderzoeksinstituten (aan of buiten de universiteiten) een bepaalde vorm van actief archiveringsbeleid of een vorm van

¹⁵ Dit strookt met Engels onderzoek op dit gebied. Zie Michael Jubb (2008), *To Share or not to Share: Publication and Quality Assurance of Research Data Outputs*, Report commissioned by the Research Information Network (RIN). See: <http://www.rin.ac.uk/data-publication>.

coördinatie met betrekking tot data-archivering. In het kader van NWO-subsidies worden recentelijk wel datacontracten gesloten en wordt wel degelijk navolging gegeven aan de Arvodi-richtlijn voor data verzameld bij opdrachten voor overheden, maar deze werkelijkheid heeft zich in de organisaties, in de onderzoeksteams en bij de onderzoekers niet vertaald in een beleidsmatige archiveringsaanpak.¹⁶ Geen van de geïnterviewden wist van archiveringsbeleid of als dat er niet was van protocollen over hoe om te gaan met data na afsluiting van het onderzoek. Het aanbod van DANS om deze protocollen mee vorm te geven dan wel op locatie een meer systematisch archiveringsbeleid op te zetten, mede als onderdeel van de dienstverlening vanuit DANS, werd goeddeels van harte verwelkomd. Deze dienstverlening kan nauw aansluiten bij het Datakeurmerk-initiatief.¹⁷

Een enkeling merkte op dat het archiveringswerk van onderzoeksdata veel eist van het vakmanschap van de onderzoeker en zich niet eenvoudig laat standaardiseren. Het beschrijven wat de data voorstellen, hoe schalen geconstrueerd zijn, hoe er geanalyseerd is misschien zelfs, is onderdeel van het ambacht van de onderzoeker. In een ander geval wordt meegegeven dat jonge onderzoekers al vroeg bekend moeten worden gemaakt met de procedures en handelingen die volgens deze informant horen bij de plicht om data die gefinancierd zijn met publieke middelen goed te documenteren en te archiveren. Door het NJi wordt daarbij nog aangemerkt dat zij voor hun verschillende platforms wel protocollen hebben over hoe de data het beste voor die verschillende platforms te beschrijven (denk aan een samenvatting voor in een persbericht, voor een vermelding op de website, voor een aantekening in het NOJO, Nederlands Onderzoek Jeugd en Opvoeding of in het interventiedossier). De onderlinge afstemming hierbij is lastig en het NJi zou zeker gebruik willen maken van de dienstverlening van DANS, in dit geval voor de zelf verzamelde data (praktijkafdelingen van NJi doen ook zelf onderzoek) en de data waarnaar zij verwijzen, c.q. de databewaarplaats waarnaar zij eventueel zouden willen linken.

¹⁶ Enkele onderzoekers maakten ook duidelijk dat ondanks deze contracten en richtlijnen zij naar eigen inzichten en op zelf gekozen momenten hun data ter beschikking zouden willen stellen.

¹⁷ Zie www.datasealofapproval.org.

Community building

Een data-archief is niet zomaar een data-archief, dat maakten vele onderzoekers duidelijk. Het is ook een bron van informatie over de context van het onderzoek waarvan de onderzoeksgegevens zijn opgeslagen. De belangrijkste informatievraag is: wie is waar vooral met wat bezig? Een academicus uit de groep geïnterviewden ging nog een stapje verder. Hij geeft zijn studenten en jongere collega's nadrukkelijk mee om eerst, voordat zij met een onderwerp starten, via data-archieven te kijken hoe anderen 'het' gedaan hebben, wie die anderen zijn en via andere zoekkanalen te traceren wat deze anderen nog meer voor navolgbare onderzoekssporen hebben achtergelaten. Een ideaalbeeld is dat DANS ook op het terrein van jeugdonderzoek meer van dergelijke opstappunten kan bieden. Dat het archief actuele en verdiepende informatie geeft over de betrokken onderzoekers, hun eerder (opgeslagen) werk, hun publicaties, hun onderzoekscontext (discipline, partnernetwerken, teamleden, etc.) en wellicht zelfs hun onderzoeksprogrammering voor de nabije toekomst.

Omdat het thema niet breed onder de aandacht is geweest van alle geïnterviewden zou het de moeite waard zijn om verder na te gaan of en hoe een archief op het gebied van jeugdonderzoek een 'community'-functie zou kunnen krijgen. DANS heeft al plannen om hiervoor de datasets in het archief te koppelen aan de onderzoeksinformatie uit de Nederlandse Onderzoek Databank (NOD) van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en met digitale publicaties in academische *repositories*. Dit zal geleidelijk aan zijn beslag krijgen. Als het doel is om een platform te bieden voor jeugdonderzoekers om ook hun kennis en ervaringen uit te wisselen en te verdiepen (een CoP, een zogenaamde 'Community of Practice'), moet wellicht verder gegaan worden dan het simpelweg linken met de NOD. Hetzelfde geldt voor het verwijzen naar het NOJO, Nederlands Onderzoek Jeugd en Opvoeding van het Nji. Deze databank biedt al een inzicht in wat er in Nederland op het terrein van het (toegepaste) onderzoek gedaan wordt, welke trends er zijn, en uiteraard ook van wie deze onderzoeken vandaan komen. Een eenvoudige link naar het NOJO is niet voldoende als men tot een CoP

wil komen. Voorwaarde is vooral dat jeugdonderzoekers belang hechten aan een CoP vanuit een wederzijds betrokkenheid en dat zij ook drager kunnen en willen zijn van de CoP.

Kerndilemma

Zonder uitzondering onderschrijven alle kennisinstellingen het ideaal dat onderzoeksgegevens uit actueel jeugdonderzoek zo snel en volledig mogelijk publiek beschikbaar zullen komen. Toch gebeurt dit niet. Daar zijn allerlei goede redenen voor. De meeste redenen zijn al bekend bij DANS (en bij andere archiveringsinstanties in het buitenland) en dus niet uniek voor jeugdonderzoek of jeugdonderzoekers.

In de kern komt het neer op een kosten-batenanalyse die voor jeugdonderzoekers negatief uitpakt. De tijd en het geld die gestoken moeten worden in het overdraagbaar maken van onderzoeksgegevens wegen niet op tegen de te verwachten opbrengsten voor de individuele onderzoeker, de onderzoeksgroep en/of de instelling. Het aanbod dat DANS een bijdrage kan doen in (een deel van) de kosten via het Kleine Dataprojecten-initiatief verzacht de pijn enigszins. De inschatting van de geringe opbrengsten wordt er echter niet mee gepareerd.

Onderzoekers aan universiteiten worden afgerekend op het aantal publicaties in de juiste internationale tijdschriften, niet op het aantal openbaar gemaakte databestanden. Meer nog, als data publiek toegankelijk is, bestaat de kans dat anderen over de data publiceren zonder dat de (groep rondom de) onderzoekers-dataontwikkelaars daarin betrokken worden. Het toegankelijk maken van data reduceert zo de publicatiescores van de

oorspronkelijke dataontwikkelaar, de groep eromheen en instelling waar hij/zij deel van uitmaakt. De universitaire onderzoekers zullen derhalve lang op hun data blijven 'zitten' om deze in termen van publicaties eerst zelf volledig te kunnen uitnuttten. Als de data beschikbaar worden gesteld dan is het te verwachten dat er vooral publicatiegerelateerde eisen worden gesteld aan de hergebruiker (bij voorbeeld een co-auteurschap). Wil men universitaire onderzoekers betrekken bij het toegankelijk maken van onderzoeksdata, dan moet dus ingezet worden op de evidente bijdragen van het ter beschikking stellen van data aan hun publicatiescores. Dit is vooral voorstelbaar bij onderzoekers die direct baat hebben bij het ontstaan van tijdreeksdata en paneldata. Hoe meer en rijker de beschikbare datasets, des te groter de kans dat zij, gebruikmakend van deze datasets, nieuwe publicaties kunnen maken.

Onderzoekers bij bureaus voor opdrachtonderzoek hebben een additioneel probleem. Ook hier is er oog voor het in publicaties – al dan niet ten behoeve van opdrachtgevers – uitnuttten van data, zij het dat dit een minder directe rol speelt in de beoordeling van deze onderzoekers. Het gaat in dit geval toch meer om de financiële kanten van het ter beschikking stellen van eigen onderzoeksdata. Eerst is het de vraag of er voldoende budget in een onderzoeksopdracht is om aandacht te besteden aan het archiveren van data (inclusief het documenteren, overdragen en nazorgen). Meestal is er dat niet. Uit concurrentieoverwegingen worden offertes dusdanig scherp gehouden dat er geen ruimte is of gemaakt wordt om hier aandacht aan te besteden. Ook speelt de verdere financiële uitnutting van data een rol. Zelf ontwikkelde datareeksen kunnen niet zelden zonder nieuwe kosten bij vervolgoopdrachten bij bestaande of bij nieuwe opdrachtgevers worden ingezet. In die situatie is het niet in het belang van de onderzoeker of de onderzoeksinstelling om de data publiek toegankelijk te maken. Meer nog dan bij universitaire groepen is het vervolgens nog een overweging dat het ontwikkelde meetinstrumentarium (singuliere vragen en/of constructies van vragensets in de data) niet van harte aan de concurrentie bekend gemaakt worden. Vaak is een dergelijk instrumentarium een uniek verkoopargument van de eigenaar-onderzoeker bij het werven van nieuwe opdrachten. Wil men de opdrachtonderzoekers betrekken in het data-archiveringsproces dan

zullen financiële en concurrentiële argumenten meegewogen moeten worden.

Deze punten gaan een aantal stappen verder dan het verwijzen naar de ‘verplichting’ die opdrachtgevers en financiers zouden opleggen aan onderzoekers om hun data te archiveren. De punten verwijzen naar realistische overwegingen die verklaren waarom niet aan deze verplichting voldaan wordt. De VBO, Vereniging van Beleidsonderzoek, rekent het overigens niet tot haar opdracht om voor haar leden centrale afspraken te maken over bepaalde vormen van financiële ruimte voor het aanleveren (documenteren, harmoniseren, etc.) van onderzoeksdata. De VBO gaat ervan uit dat haar leden gedegen, kwalitatief hoogwaardig onderzoek doen en dus behoorlijke data kunnen aanleveren en dat een representatief deel van haar leden ook interesse heeft in het ontwikkelen van data(archiverings-)beleid, maar dat deze leden het niet in lijn met het doel van de VBO zullen achten om vanuit de VBO richtlijnen ter zake aangereikt te krijgen.

Op weg naar een Portaal Jeugddata

Terugblikkend op de verschillende behoeften rondom data-archivering en datadienstverlening in het jeugdonderzoek in Nederland kunnen we een aantal eerste, voorzichtige conclusies trekken. Die conclusies willen we hier presenteren. In de loop der maanden ontstond het idee dat het wellicht een haalbaar initiatief zou zijn om samen met externe partijen speciaal voor de belangrijkste onderzoeksgegevens van het nu zo belangrijk geachte jeugdonderzoek een centrale online verzamelplaats in te richten, een zogenaamde *Portaal Jeugddata*. We bezien of dit idee gegeven de conclusies inderdaad wenselijk en haalbaar is. In de nabije toekomst (najaar 2009) wil DANS een speciaal symposium bij de KNAW of bij NWO organiseren dat verder ingaat op de prioriteiten en de 'do's' en 'don'ts' bij het inrichten van een Portaal Jeugddata. Deze paragraaf neemt alvast een voorschot op de mogelijke uitkomsten van dit symposium en wil ook dienen als input voor discussie tijdens het symposium in de vorm van een aantal voorlopige conclusies en stellingen.

Conclusies verkenning

We kunnen deze verkenning in een aantal korte zinnen concluderend samenvatten:

1. In het jeugddata-archief moet meer accent gelegd worden op cohort-onderzoek naar de fundamentele en achterliggende mechanismen van jeugdproblemen en minder op het verzamelen van administratieve data over jeugdproblemen en interventieonderzoek;
2. Meer aandacht voor actuele, dynamische jeugdpaneldata is nodig: langer lopende, liefst nog doorlopende studies die eenvoudig koppelbaar zijn (aggregatieniveau maakt niet uit, ook academische of andere herkomst niet, wel dat de data landelijk dekkend zijn);
3. Het archief bevat liest jeugdonderzoek dat openstaat voor bijdragen van andere onderzoekers en waarvan de gegevens (en/of het meetinstrumentarium) slim met eerdere onderzoeksgegevens te koppelen zijn;
4. Het archief moet vooral informeren over wie wat doet en gedaan heeft op het gebied van jeugdonderzoek, zodat voordeel te behalen is bij het starten van eigen onderzoek (en zodat, volgens sommigen, anderen belet kunnen worden hetzelfde te doen, of, volgens anderen, zodat anderen juist uitgenodigd worden hetzelfde te doen); het controleren van andermans onderzoek heeft een lage prioriteit;
5. Hulp van DANS bij het formuleren en inrichten van databeleid is bij elk instituut dat betrokken is bij jeugdonderzoek van harte welkom; men erkent de grote (ambachtelijke, personele, financiële) inspanningen die nodig zijn om data goed te ontsluiten; het Datakeurmerk (Data Seal of Approval) kan hierbij als uitgangspunt dienen;
6. Een archief functioneert vooral als een informatiebron over de context van onderzoek en zou samen met andere partijen aangevuld

kunnen worden met een community-functie zodat men snel en gemakkelijk met elkaar kan communiceren over jeugdonderzoek;

7. Wil men onderzoekers meer betrekken bij het toegankelijk maken van jeugdonderzoek, dan moeten er evidente publicatievoordelen voor de onderzoeker aan zitten, er nauwelijks financiële kosten zijn en geen concurrentienadeel ontstaan voor de onderzoeker bij het verwerven van nieuwe opdrachten.

Waarom een Portaal Jeugddata?

Over de noodzaak van een Portaal Jeugddata kan worden getwist, maar uit het voorgaande komt helder naar voren dat er een grote behoefte leeft onder de gemeenschap van academische onderzoekers en beleids-onderzoekers om te weten wie wat doet en wie wat gedaan heeft in het jeugdonderzoek in Nederland. Dat zicht ontbreekt nu goeddeels. Er is een instituut, het Nji, actief om dit zicht te bieden voor een deel van het jeugdonderzoek. Het Nji ontsluit onderzoeksuitkomsten en onderzoeks-informatie (zonder de data) over toegepast onderzoek naar interventies, effectiviteit en instrumenten op het terrein van de jeugdzorg en jeugdhulpverlening. Er zijn geen links naar de achterliggende data voor dit onderzoek. Zeker is dat er geen actuele, goeddekkende en dynamische bewaarplaats is voor data en informatie over onderzoek dat een fundamenteel aantal stappen voorbij deze zorg- en hulphthematiek gaat.

Niet alleen in het belang van het onderzoek zelf is zo'n centrale bewaarplaats wenselijk: niet alleen om dubbel werk en doublures te voorkomen is zo'n centrale plek (Portaal Jeugddata) gewenst. Niet alleen om de hiaten in het jeugdonderzoek te kunnen laten zien. Ook niet alleen om het onderzoek te voorzien van een stevige basis, het te kunnen laten voortbouwen op een traditie van onderzoek. Het is ook noodzakelijk om verspilling van geestelijke en materiële middelen te voorkomen.

Het is bovendien een kans om een plek te organiseren waar onderzoekers (en ook financiers en gebruikers van onderzoek) terecht kunnen om te zien welke onderzoekers actief zijn, wat zij gedaan hebben en waar

zij op dit moment of in de nabije toekomst mee bezig zijn. Het nodigt betrokkenen uit om van elkaars expertise gebruik te maken en om een *Community of Practice* te vormen.

Met een doel als het inrichten van één Portaal Jeugddata voor ogen laten mogelijk die onderzoekers die nu aarzelen hun data beschikbaar te stellen (of om hierin te investeren) hun bezwaren gemakkelijker varen, zeker als ook vanuit het Portaal de coördinatie van het ontwikkelen van databeleid ten behoeve van die aanleverende onderzoekers wordt opgepakt. Als het Portaal Jeugddata voldoende dekking, kwaliteit en draagvlak heeft, wordt het een platform om op gezien te worden, een platform waar je niet op gemist mag worden.

Kwaliteit heeft prioriteit

Moet het Portaal gevuld worden langs verschillende thema's of eerder langs type onderzoek? In dit verband wordt wel gepleit voor een selectieve aanpak. Het zou opportuun zijn om vooral de strenge, maar gangbare kwaliteitscriteria voor goed onderzoek aan te leggen en zo te voorkomen dat alle onderzoek opgeslagen en ontsloten wordt dat maar enigszins met jeugd te maken heeft. De criteria die eertijds het Swidoc hanteerden zouden hierbij een leidraad kunnen zijn, aldus een informant.

Een thematische opzet van het Portaal wordt ook niet als betekenisvol of haalbaar aangemerkt. Uiteraard is het te overwegen het Portaal in te richten langs bij voorbeeld thema's als opvoeding, peer-relaties, risicogedrag (externaliserend, internaliserend), ontwikkeling van psychosociale functies rondom persoonlijkheid, cognitieve of sociale ontwikkeling, of juist de meer sociologische vraagstukken zoals statuspassages, levenslopen, school-werkrelaties, politieke oriëntaties. Het zou veel belangrijker zijn om die onderzoeken los van deze thematieken te selecteren waarvan vaststaat dat deze aan de kwaliteitstoets voldoen. Hiervoor zou een organisatie kunnen worden opgezet zoals die in functie is bij de ESS, de European Social Survey. Een Stuurgroep Jeugdonderzoek, 'van maximaal 5 personen en met niet teveel praktijk- of beleids mensen,' aldus een informant, bespreekt de kwaliteitscriteria vooraf en stelt deze

vast. Een goed bemensde Redactie Jeugdonderzoek stelt een selectie van op te nemen onderzoeken voor en de Stuurgroep Jeugdonderzoek neemt hierover vervolgens een beslissing.

Opdrachtonderzoekers wijzen op het vele ad hoc jeugdonderzoek dat in het hele land plaatsvindt. Het gaat dan meestal niet om landelijk representatief onderzoek en zeker niet altijd om onderzoek dat herhaalbaar is in andere *settings*. Zij bevelen daarom aan goed te letten op de gebruikswaarde van het te ontsluiten onderzoek en dus vooral die jeugdonderzoeken te ontsluiten die structureel in plaats van incidenteel worden uitgevoerd. Als het doel is een gedegen data-infrastructuur op te bouwen rondom jeugdonderzoek, dan moet ook een goede, betrouwbare partner worden gevonden die bereid is voor langere tijd investeringen te doen (bij voorbeeld een ministerie), liefst in het opzetten van panels die op gezette tijden rijke informatie opleveren voor alle partijen. Eerder is al opgemerkt dat het aantrekken van gekwalificeerd personeel hierbij een vereiste is. Het lijkt, aldus de koepelorganisatie van beleidsonderzoeksinstituten, de VBO, geen slimme zet om alleen te vertrouwen op het zelforganiserend vermogen van opdrachtonderzoekers. Hier geldt dat bij te hoge kosten en te weinig middelen om data te delen, onderzoekers eieren voor hun geld kiezen en geen inzet zullen plegen. ‘Maak ze duidelijk voor wie ze hun data ontsluiten.’

Draagvlak en stuwkracht

Belangrijk is dat het Portaal Jeugddata draagvlak heeft onder de gemeenschap jeugdonderzoekers, en jeugdonderzoekers op de eerste plaats. Die gemeenschap moet het Portaal voldoende dekking geven, vullen met actuele en gedegen gedocumenteerde onderzoeksdata en –informatie. Toch zijn er meer partijen nodig. Zoals al gezegd lijken de NOD van de KNAW en de NOJO van het Nji belangrijke partners. Via hun sites zouden directe links gemaakt kunnen worden naar het Portaal. Om het Portaal van de grond te krijgen lijkt er echter ook meer stuwkracht nodig. Financiers van het jeugdonderzoek, zoals het Ministerie van Jeugd en Gezin of ZonMW en NWO, zouden zich idealiter moeten committeren

om de data-infrastructuur rondom jeugdonderzoek op poten te zetten. Het is nodig dat zij daarbij ook die partijen, die niet alleen interventie-onderzoek doen, de ruimte bieden en zo het Portaal Jeugddata ook laten voorzien in een belangrijke wens van jeugdonderzoekers in Nederland: zicht krijgen op wie in het Nederlandse jeugdonderzoek met welke resultaten wat voor panelonderzoek doet naar de fundamentele mechanismen die achter het ontstaan van problemen bij jeugd liggen.

Jeugd heeft nu veel aandacht in wetenschap, overheidsbeleid en samenleving. Er wordt veel jeugdonderzoek gedaan door diverse onderzoeksinstituten en universiteiten, zowel landelijk als regionaal. Er is tot op heden echter weinig systematisch inzicht in aard en kwaliteit van dit jeugdonderzoek en van de onderliggende onderzoeksgegevens. Data Archiving and Networked Services, heeft daarom in de eerste helft van 2009 een Dataverkenning Jeugd laten uitvoeren. Deze publicatie, uitgebracht in de reeks *Studies in Digital Archiving*, doet verslag van de verkenning.

DANS is de nationale organisatie die zorgt voor de opslag en blijvende toegankelijkheid van onderzoeksgegevens in de alfa- en gammawetenschappen. DANS beheert bestaande data-archieven en organiseert de data-infrastructuur voor onderzoekers. DANS werkt ook aan de verdere ontwikkeling van data-infrastructuur op nieuwe gebieden.

Data Archiving and Networked Services

DANS